

77-2-1/2

MEDEDELINGEN.

V. W. G. „FALCO“ OISTERWIJK.

1

FALCO NIEUWS verschijnt. 4 keer per jaar.

Overname van artikelen is toegestaan.

(Onder bronvermelding)

Redactieadres :

Nico Hilgers , Bernard Vrienslaan 7.

Oisterwijk

Penningmeester :

Gerard van der Kaa,

van Rijckevorsellaan 17, Oisterwijk.

Postgiro : 3531190

juli 1977, tweede jaargang no. 1 en 2

VAN DE REDACTIE.

Ook de winter van 1976-77 was voor onze vogelwerkgroep weer een druk seizoen. Inventarisatiegegevens moesten worden uitgewerkt en opgestuurd naar verschillende instanties. Bomen werden geknot, nestkasten gebouwd, vernieuwd en opgehangen.

Plannen werden gemaakt voor het komende inventarisatie seizoen.

En ondertussen werden natuurlijk wintertellingen gedaan. Zo konden we in onze regio weer genieten van regenwulpen, kleine zwanen, rietganzen, kolganzen en niet te vergeten de kraanvogels.

Gelukkig breidde ons aantal nieuwe leden iets uit zodat we nogal veel inventarisatieplannen dachten te kunnen verwezelijken.

Daarbij werd natuurlijk weer iets te veel hooi op de vork genomen. Zo kwam bijvoorbeeld het onderzoek in de Oisterwijkse bossen nog niet geheel uit de verf. Wel gaat daar het nestkastenonderzoek goed lopen.

Daarnaast werken 4 van onze leden mee aan een inventarisatie in de Loonse en Drunense duinen.

Op verzoek van het Brabants Landschap werken we ook mee aan een inventarisatie op een door deze stichting pas aangekocht gebied (Roverse Heide).

Bovendien wordt er geïnventariseerd in een prachtig kleinschalig landbouwgebied ten Oosten van de Oude Grintweg tussen Boxtel en Oirschot.

Laten we hopen dat de zegeningen van de ruilverkaveling ons hier bespaard blijft.

Hetzelfde geldt voor een geplande ruilverkaveling rond Baarle Nassau. Ook al was het voor ons een eind uit de buurt, we hebben het gebied door middel van 7 gezellige weekend inventarisaties zo goed mogelijk geteld. Met name de ortolanen hadden onze bijzondere aandacht en in samenwerking met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels willen we proberen deze restpopulatie te beschermen. Op deze plaats nog dank voor de gastvrijheid van Joep en Lidij Oomen die ons elke keer onderdak verschafte.

Ook kunnen we het niet nalaten van onze gram te getuigen over een bericht dat dezer dagen in alle landelijke dagbladen verscheen. Drs. R. Opdam van het R.I.

verteld daarin enthousiast dat de roofvogels weer op het oude peil zijn. Wij vinden zo'n mededeling nogal ondoordacht wanneer blijkt dat 'men' daaruit de conclusie trekt dat het wel weer lijden kan. Opdam zal toch ook wel weten dat ook nu nog havik, sperwer en buizerd bovenaan de verlanglijstjes staan van stropers, preperateurs en handelaars.

Als u uw Financiële bijdrage voor dit jaar nog niet gestort heeft doe dit dan nu, anders vergeet u het weer.

Postgiro: 3531190
T.n.v. penningmeester Falco
G.v.d.Kaa
v.Rijkkevorsellaan 17
Oisterwijk.

NESTKASTEN IN DE OISTERWYKSE BOSSEN.

VERSLAG 1976.

I

Naast het bevorderen van de broegelegenheid voor helenbroeders is het tevens onze bedoeling d.m.v. dit onderzoek enig inzicht te krijgen in:

- de samenstelling van de broedvogelbevolking van het Oisterwijkse bos- en vennengebied.
- het bezettingspercentage en het broedsukses naar gelang de verschillende nestkasttype.
- de eventuele verstorende invloed van wegen en paden in het gebied op het broedsukses van "nestkastbroeders".

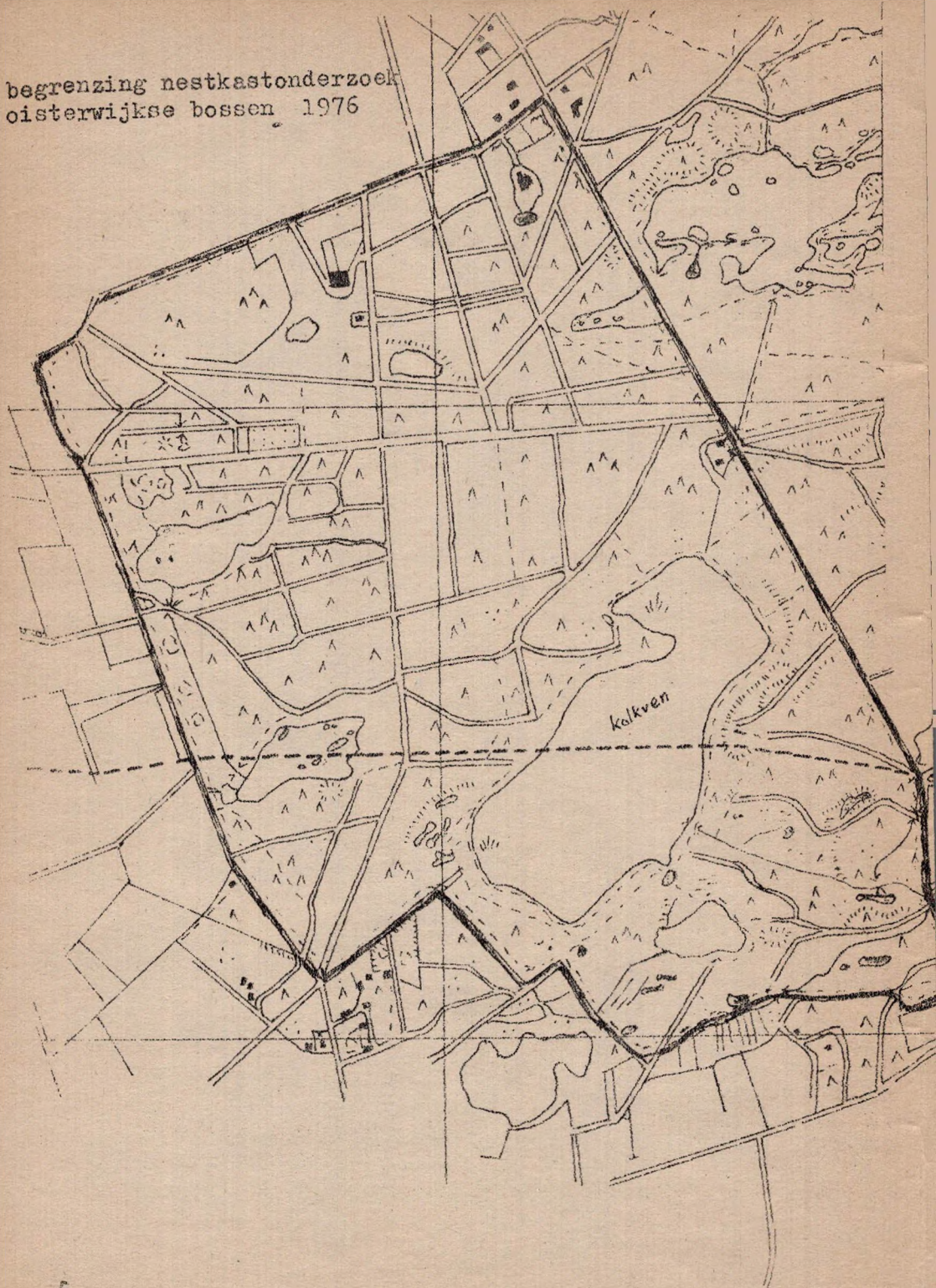
Het gekozen proefgebied (zie kaart) is in totaal ongeveer 1127 ha. groot. Wanneer we deze verminderen met de oppervlakte open water (119 ha.) en de oppervlakte van het wegnnet (bij een lengte van 15090 m. en een gemiddelde breedte van 5 m. berekend op 735 ha.) dan resteert voor het ophangen van nestkasten ongeveer 1100 ha. Deze oppervlakte werd verdeeld in 3 categorieën en wel:

- a. de strook van 0 tot 5 meter vanaf het dichtstbijzijnde pad of weg.
- b. de strook tussen 5 en 10 meter vanaf het dichtstbijzijnde pad of weg.
- c. het terreingedeelte dat 10 meter of meer verwijderd is van enig pad.

De oppervlakten van deze afstandscategorieën verhouden zich in het proefgebied ongeveer als 1 : 1 : 3,5. Vrijwel het gehele terrein bestaat uit tamelijk eenvormig Grove Dennenbos met vennen en enkele heiderestanten. Alleen het N.W. gedeelte, het 'Schefferbos' is duidelijk anders van structuur: gemengd bos met vrij veel loofhout en onderbegroeiing.

In februari werden 1115 nestkasten opgehangen. Daarbij werd gebruik gemaakt van nestkasten die door bosarbeiders van N.M. gemaakt waren. Deze waren bijna allemaal van het rechthoekige type, maar zeer uiteenlopend van maat. Verder waren ze niet zo geconstrueerd, dat een regelmatige controle van de inhoud mogelijk was.

begrenzing nestkastonderzoek
oisterwijkse bossen 1976

Daarnaast werd een aantal door Falco gemaakte kasten opgehangen, allen van driehoekig model met invlieg-gat van opzij, z.g. boomkruiper-kasten. De aantallen per afstandscategorie opgehangen kasten verhouden zich ongeveer als 11 : 11 : 11.

Er werd een keer in het broedseizoen gecontroleerd (28 mei). Later werden de meeste nestkasten op verschillende data nog minstens een keer nagekeken. Hierdoor was het niet mogelijk gegevens over legsel-grootte etc. te verzamelen.

II Resultaten

1. bezettingspercentage, soorten.

Gedurende het broedseizoen verdwenen er 7 nestkasten (venield resp. door jengd, door spechten en bij bos-arbeid). In een kast werd een wespennest gevonden, in een ander een hommelnest. Van de resterende nestkasten bedroeg het bezettingspercentage : 79.1%.

In 74 bewoonde nestkasten werden de volgende soorten aangetroffen:

koolmees	31	grouwe vliegenvanger	2
pimpelmees	24	grote bonte specht	11
zwarte mees	3	spreeuw	5
boomkruiper	2	huismus	1
gekraagde roodstaart	4	ringmus	2

Het broedgeval van de grote bonte specht mag opmerkelijk heten. In een driehoekige kast (model B; no. 39; zie onder II, 3) werd een jong grootgebracht. De bodemplank werd daarbij zodanig uitgehold, dat er in het midden eigenlijk geen hout meer overbleef. In een ander deel van het terrein werd een op de zelfde wijze bewerkte kast gevonden (zelfde model; nr 94). In een nestkast (no. 63) werd op 28 mei een pimpelmees broedend aangetroffen, zonder dat er een spoor van nestbouw te bekennen was: de 6 eieren lagen op de kale bodemplanken. Bij een latere controle (half juni) werden slechts wat uitwerpselen aangetroffen.

2. bezettingspercentage per afstandskategorie.

Berekend over 91 nestkasten werden bewoond:

- in categorie a. 96,4% (van totaal 28 nestkasten)
- in categorie b. 73,3 (van totaal 30 nestkasten)
- in categorie c. 75,7 (van totaal 33 nestkasten)

De talrijkste soorten waren als volgt over deze categorieën gespreid:

	kat.a.	kat.b.	kat.c.
koolmees	10	12	9
pimpelmees	6	8	10

In percentage van de beschikbare nestkasten per categorie

	kat.a.	kat.b.	kat.c.
koolmees	35,7	40,0	27,3
pimpelmees	21,4	26,7	30,3

3. bezettingpercentage per nestkasttype.

Op grond van het beschikbare nestkastenmateriaal werd de volgende indeling gemaakt:

- type A: rechthoekig, met rond invlieggat van voren. De afmetingen ook van het vlieggat vertonen nogal wat verschil. Dit type is sterk oververtegenwoordigd.
- type B: driehoekig model met vlieggat opzij, voorzien van achterplank en ophanglat. (boomkruiper-model)
- type c: idem, echter zonder achterplank of ophanglat (de achterwand wordt gevormd door de boom, waartegen het kastje wordt opgehangen).
- type d: afwijkende modellen.

Bezettingspercentage, berekend over 91 kasten:

type a. (totaal: 64 kasten)	81,1%	bewoond
type b. (totaal: 16 kasten)	93,7%	bewoond
type c. (totaal: 5 kasten)	80,0%	bewoond
type d. (totaal: 6 kasten)	33,3%	bewoond

De talrijkste soorten waren als volgt over de verschillende tijpe verspreid:

	type A.	type B.	type C.	type D
koolmees	21	9	-	1
pimpelmees	21	1	2	-

De pimpelmees leek dus meer aan het rechthoekige type ebonden te zijn dan de koolmees; resp. 87,5 % van het totaal aantal pimpelmezen broedde in kasten van type A., tegen 67,7 % van het totaal aantal koolmezen. In hoeverre deze uitkomsten in deze zin over 1976 toevalstrefers zijn, zal moeten blijken.

het relatief aantal koolmezen dat broedde in nestkasten aan type B. kan samenhangen met het grote, driehoekige vliegpat van deze kasten. In dit verband is het opvallend dat van het totaal aantal van 5 spreuwenbroedsels er drie plaatsvonden in kasten van type b. Ook de grote bronste specht maakte er gebruik van (en hoefde het vliegpat nauwelijks bij te werken). De boomkruiper liet in dit type volledig verstek gaan.

Van de slechts 6 kasten van type C. (eveneens boomkruiper model) werden er 4 bewoond.

boomkruiper	1	(5 jongen)	leeg	1
pimpelmees	2		vernield	1
ringmus	1			

II

Verdere uitbouw:

Gezien de beschikbare mankracht hebben we in 1977 geen verdere uitbreiding gegeven aan de te bewerken oppervlakte. Om betere en vergelijkbare resultaten te verkrijgen er in de winter veel werk verzet. Bijna alle kasten zijn vernieuwd waarbij speciaal werd gelet op:

- mogelijkheid van eenvoudige controle
- inpassing in een van de standaardtype: mezen- vliegenvangervanger- en boomkruiperkast
- spreiding over de afstandskategoriën

Er werd ook een nieuw type kast opgehangen ('vliegenvangervangerkast') In de volgende aflevering van Falco nieuws vindt u daarover meer informatie samen met het nestkastenslag over 1977.

NIEUWE STRUKTUUR VOGELWERK GROEP.

Sinds najaar 1976 heeft de structuur van onze vogelwerkgroep enige verandering ondergaan. Wegens de veelheid van activiteiten bleek het noodzakelijk de verantwoordelijkheid voor de verschillende activiteiten bij meerdere mensen te leggen. Er zijn nu verschillende commissies die ieder hun activiteiten kennen. Elke commissie heeft enkele vaste leden die het meeste werk in die commissie verzetten. Daarnaast zijn er overige leden die aan het werk van een commissie meewerken wanneer ze tijd en zin hebben. Men kan van meerdere commissies lid zijn.

Er zijn nu de volgende commissies:

1) Commissie soorten onderzoek (Frans van Avendonk)

Hieronder vallen het regenwulpen onderzoek, de koroender inventarisatie, het ganzen onderzoek en eventueel in de toekomst b.v. het roodborsttapuit onderzoek.

2) De knotcommissie (Jo Swaans)

Deze commissie zoekt bomen in de omgeving die hoognodig geknot moeten worden, tekent deze in, maakt afspraken met de eigenaar en probeert het hout te verkopen terwijl hij er voor zorgt dat de bomen geknot worden.

Deze commissie heeft natuurlijk een groot aantal werkende leden nodig.

3) Commissie nestkastonderzoek. (Gerard van de Kaa)

Deze mensen maken nestkasten, hangen ze op, controleren ze en maken ze weer schoon. Na het seizoen wordt er rapport op gemaakt. Op het ogenblik wordt er op 3 plaatsen een nestkastonderzoek uitgevoerd (ongeveer 200 nestkasten). Ook futenvlotjes werden uitgezet.

4) De commissie nachtvogels (Nico Hilgers)

Deze commissie werd ingesteld omdat het inventariseren van nachtvogels onze bijzondere aandacht verdient en in het verleden deze groep vogels nogal eens vergeten werd. In de afgelopen periode werden vooral uilen geïnventariseerd en in de afgelopen winter werden ongeveer 25 kerkuil- en steenuil kasten geplaatst op daarvoor geschikte plaatsen. Alles wordt op kaart ingetekend en een administratie wordt bijgehouden in overleg met Ger Oetelaar van R.W.M. Ook zullen andere nachtvogels zoals nachtzwaluwen

en waterrallen worden geïventariseerd.

5) Commissie publiciteit (Nicò Hilgers)

Haar werk is het verzorgen van dit blad, stencilwerk inventarisatie, kaartjes maken etc.

6) Planologie commissie (Frans van Avendonk) hier zouden we nog enkele mensen kunnen gebruiken.

7) Commissie Propaganda (Bart Horvers)

Deze mensen houden zich bezig met het maken en draaien van films, het verzorgen van voorlichtingsavonden en tentoonstellingen, kortom: het verbreiden van natuurbescherming c.q. vogelbeschermingsgedachte.

Naast al deze commissies is er een overkoepelend orgaan, de activiteiten commissie (Loek Hilgers en Ad van Lokven) die alle activiteiten coördineert en de zware taak heeft te zorgen dat de verschillende activiteiten niet samenvallen. Kortom: zij stelt data vast, zorgt dat er voor de verschillende activiteiten genoeg mensen beschikbaar zijn, schrijft vergaderingen uit, onderhoudt contacten met allerlei andere groepen en instellingen en houdt de algemene administratie bij (zij is dus tevens secretariaat).

Zoals elders in dit blad vermeld, zijn we sinds najaar 1976 wat meer aandacht aan nachtvogels gaan besteden. Het eerste werk wat we gedaan hebben is een aantal grote nestkasten maken voor uilen.

We hebben er daarvan in de loop van de winter 12 in kerken en oude gebouwen gehangen ten behoeve van de kerkuil.

In Falco-Nieuws nummer 11 stond daarvan de werktekening.

Bovendien hebben we 10 zogenaamde steenuilpijpen en een aantal bosuilkasten opgehangen. Het succes is opmerkelijk omdat er in het eerste jaar al een kerkuil en een steenuil in hebben gebroed.

Bovendien hebben in enkele andere kasten uilen ge-roest en werden er braakballen gevonden.

Voorts zijn we in december begonnen met het inventariseren van uilen. We spraken af elke vrijdag avond in het veld te zijn.

Op deze manier hebben we een veelheid van gegevens verzameld waarvan ik de volgende keer hoop verslag te doen.

OVERWINTERING VAN EEN NONNETJE MERGUS ABELLUS OP DE KAMPINA.

In de winter 1976-1977 is er diverse keren een Nonnetje waargenomen op de Kampina. De eerste waarneming dateert van 28 november 1976. De vogel werd vliegend waargenomen op het Belversven. Gedurende de rest van de winter werd het Nonnetje waargenomen op een van de huisvennen: het duikersven. Dit duikersven schijnt een van de meest voedselrijke vennen te zijn, en waarschijnlijk visrijk. Daar de vogel regelmatig onderdook zal dit duikersven wel zijn voornaamste fourageerterrain zijn geweest. Er is echter ook waargenomen dat de vogel vanaf het duikersven naar het Belversven vloog. In hoeverre dit verband houdt met voedsel pendel of verstoring door massaal invallende rietganzen heb ik niet kunnen nagaan. De laatste waarneming van Nonnetjes was op 9 maart 1977 en betrof 4 exemplaren namelijk 2 mannetjes en 2 vrouwtjes.

Data van waarneming in chronologische volgorde.

- 28-11-1976 1 vrouwtje.
- 12-12-1976 11 vrouwtje.
- 8- 1-1977 11 vrouwtje.
- 5- 2 1977 1 vrouwtje.
- 6- 2-1977 1 vrouwtje.
- 11- 2-1977 1 vrouwtje.
- 23- 2-1977 11 vrouwtje.
- 9- 3-1977 2 mannetjes en 2 vrouwtjes.

Gezien de spreiding van de waarnemingen in het seizoen en dat er steeds één vrouwtje werd waargenomen (afgezien van 9 maart) kan men wel concluderen dat dit geval een overwinteringsgeval is.

In de Avifauna van Noord-Brabant van Van Erve (1976) wordt wel melding gemaakt van waarnemingen van Nonnetjes uit het „Brabantse binnenland“ echter overwinteren in het „Binnenland“ wordt niet genoemd. In de winter van 1975-76 werd er ook een vrouwelijk Nonnetje gedurende drie dagen waargenomen op het duikersven. Aanwijzingen voor overwinteren werden toen niet verkregen. Als er in de komende winter wederom Nonnetjes overwinteren op de Kampina zal dit in dit blad bekend gemaakt worden.

Frans van Avendonk.

Zoals in de vorige aflevering van het mededelingenblad was aangekondigd zijn de ganzenwaarnemingen geïntensiveerd en grootser opgezet. Het ganzenonderzoek (slaaptrek) is in samenwerking met een aantal natuurstudieverenigingen opgezet: 'De Kempen' uit Veldhoven, 'Ken en Geniet' uit Dongen, en de 'vogel en natuurwacht voor 's Hertogenbosch en omstreken'. Als teldagen werden 8 januari, 5 en 9 februari uitgekozen. Deze data werden gepland aan de hand van gegevens uit het verleden waaruit bleek dat de rietganzen half december arriveerden. Echter al op 31 oktober werden door de schrijver 23 rietganzen waargenomen op de Kampina. Deze ganzen arriveerden ongeveer om 16.00 uur uit oostelijke richting en vlogen vervolgens naar het Helvoirtbroek.

In de eerste week van november nam het aantal geleidelijk toe, op 8 november 1976 waren er ongeveer 140 ganzen op de slaapplaats. Vervolgens daalde het aantal ganzen tot ongeveer 60 om op 28 november 1976 weer een top te bereiken namelijk 194 exemplaren. In de eerste weken van december bleef het aantal zeer stabiel namelijk ongeveer 130 exemplaren.

Op 22 december werden door Nico Hilgers en Schrijver echter ongeveer 330 exemplaren geteld. Dit hoge aantal is waarschijnlijk te danken aan de zeer dichte mist die gedurende nacht en ochtend het zicht beperkte. Een grote groep van ongeveer 200 exemplaren trekkende ganzen moet hiervan het 'slachtoffer' zijn geweest. De idee van trekkende ganzen wordt gesterkt doordat deze grote groep van 200 exemplaren niet deel nam aan de voedseltrek, dit in tegenstelling tot de ongeveer 130 ganzen die deze ochtend normale voedseltrek vertoonden. Dezelfde dag 's avonds zijn alleen de reeds eerder vermelde ganzen (130) op de slaapplaats teruggekeerd.

Tussen kerst en nieuwjaar daalde het aantal vogels. In de eerste week van januari was er een flinke stijging waar te nemen tot ongeveer 260 ganzen op 8 januari 1977.

Gedurende de maanden januari en februari zweefde de aantallen rond de 260 exemplaren. Op 1 maart werden 268 ganzen geteld; 3 maart waren er nog 6 exemplaren waargenomen. Sindsdien zijn er geen ganzen meer gezien

Het maximum aantal kolganzen was 10 exemplaren op 8 januari. Van de Kolgans heeft waarschijnlijk een exemplaar overwinterd. Deze vogel is gedurende de winter regelmatig waargenomen.

De beide ondersoorten van de Rietgans zijn deze winter waargenomen al was de ondersoort gedurende de hele winter in de meerderheid. *fulvata*

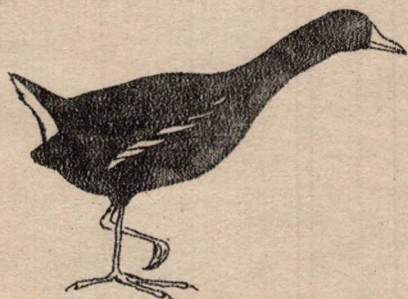
Vanaf de slaappleats bezoeken de ganzen een drietal voedselterreinen en wel:

- 1) op ongeveer 5 km. van de slaappleats nabij Helvoirt.
 - 2) op ongeveer 11 km. van de slaappleats nabij Den Bosch.
 - 3) op ongeveer 20 km. van de slaappleats nabij Dongen.
- Naar 1) en 2) gaat regelmatig de hele groep ganzen, naar 3) regelmatig een groep van maximaal 100 ganzen en zelden de hele groep, zoals op 14 februari; 250 à 300 ganzen van West naar Oost over Oisterwijk.

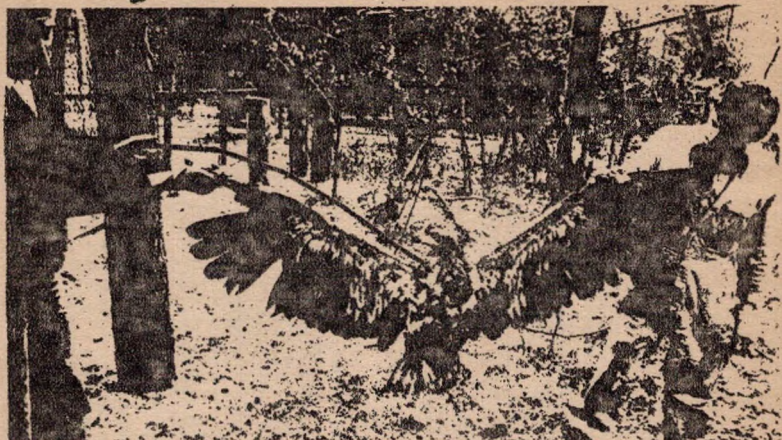
De trekroute naar Dongen loopt in een ongeveer 500 meter brede baan over Oisterwijk, Enschoot en Tilburg-Noord. De gemiddelde snelheid is 60 km. per uur.

De trekroute naar 1) en 2) loopt vrijwel pal Noord-Zuid. Ook hier is de gemiddelde snelheid 60 km. per uur.

Gegevens betreffende waarnemingen van wilde ganzen blijven welkom op dit adres: Frans van Avendonk
Burgtakkerdreef 82
Oisterwijk.

waterhoen

Deze arenden zijn dol op vingers

Rustig zitten twee reuze-arenden in hun kooi van het Vogelpark in Oisterwijk. Alleen hun kop beweegt af en toe. Gewapend met een grote bezem en een flink stuk hout verdwijnen twee oppassers in de kooi om de angstaanjagende vogels te voederen.

De oppassers zijn steeds op hun hoede en staan klaar om elke aanval van de kooibewoners treffend te beantwoorden. De twee wilkop zee-arenden (de nationale vogel van Ameri-

ka) zijn de enige exemplaren in Europa. Het Vogelpark wist de roofdieren met een Amerikaanse dierentuin te ruilen voor kamelen.

De arenden, die van vleugel tot vleugel tweehonderdvijftig centimeter meten, zijn erg agressief. Het publiek wordt gewaarschuwd door een bordje met het opschrift: Let op Uw vingers. De vogels zijn agressief. Verschrikt steken velen bij het lezen van dat bordje hun handen in de zakken!

Vogelpark Oisterwijk.

In het huis-aan-huis-weekblad 'Tilburg Vrijuit' van 7 juli 1977 verscheen van de hand van Q. van Dijk, eigenaar van het Vogelpark Oisterwijk, een positief klinkend artikelje over de Wet op de Bedreigde Uittheemse Diersoorten. Daarin werd en passant nog wat reclame gemaakt met het trotse bezit van het vogelpark, de 2 Amerikaanse Wikopzeearenden (Bald Eagles; Haliaeetus leucocephalus), een ernstig bedreigde soort.

Reden dus voor een bezoekje. De bordjes bij de kooien met tropische zangers en vinken doen in het licht van het genoemde artikel wat vreemd aan: naast informatie over voorkomen en leefwijze bevatten ze steevast wenken voor huisvesting en voeding hier in Nederland (niet zo vreemd dat hier het houden van tropische vogels gestimuleerd wordt; van Dijk bezit in Tilburg immers ook nog een vogel-importbedrijf). De mededeling, dat papegaaien agressief zijn en 'makkelijk een vinger kunnen afbijten' maakt het nog wat sensationeler. Dan de kooi met de beroemde Bald Eagles: Ze gaan ongeveer versholven onder de 10 Afrikaanse Gieren, die hetzelfde verblijf delen. De toelichtende tekst verwoordt de trots van de eigenaar: deze vogelsoort is vrijwel nergens anders in Europa (en volgens ons ook nauwelijks nog in Amerika....) in levenden lijve te aanschouwen.

In het meergenoemde artikel in 'Tilburg Vrijuit' verklaart van Dijk, dat het zijn bedoeling is een bijdrage te leveren aan het behoud van deze soort: "In augustus 1976 kregen wij een jong paar op 'breeding loan'". In een berichtje, dat wij vonden in het onvolprezen blad 'Story' heet het echter: "Het Vogelpark wist de roofdieren te ruilen voor kamelen". Op het bord bij het zeearenden verblijf vinden we verder de mededeling, dat er in de toekomst nog meer van zulke spektakulaire soorten te bewonderen zullen zijn.

Onze mening: Een vogelpark met edukatieve en 'vogelvriendelijke' bedoelingen zou beter werk verrichten, door bij de ingang met grote letters te verkondigen dat uit principe geen bedreigde soorten in de kollektie worden opgenomen....

GEMEENTE TILBURG

Stadhuis
Telefoon (013) 328911
Telefoon 328350
geeft directe verbinding met de behandelende ambtenaar
Giro 1109300

AAN

Vogelwerkgroep falco,
Jeroen Boschstraat 18,
OISTERWIJK.

uw kenmerk:

uw brief van:

ons kenmerk:

12 december 1976 ajd.: 6 nummer: 20.102/65533

onderwerp: Loonse Heide.

TILBURG, 23 december 1976.

Naar aanleiding van uw bovenvermelde brief berichten wij u, dat wij op uw brief van 24 september nog niet hebben kunnen antwoorden omdat de daarvoor nodige informatie en adviezen van de betrokken gemeentelijke dienst nog niet zijn verkregen. Wij hebben op spoedige inzending aangedrongen.

Burgemeester en wethouders van Tilburg
namens deze,
het hoofd van de afdeling ruimtelijke
ordening, volkshuisvesting en eigen-
dommen ter secretarie,

Muller

bijlage: ---
red: CR.
typ: meb.
Tb1
coll: 2

Loonse Heide: vuilnisbelt.

De Loonse Heide tussen Tilburg en Loon op Zand is in het verleden door ontginning steeds verder afgebrokkeld. Naast het Leijke- en het Plakkeven en enkele heiderestanten, die als munitiedepôt in gebruik zijn, resteerde tot voor kort alleen nog een heideveld van ong 35 ha., het Lepelarezand, dat opviel als broedgebied van korhoen, wulp, roodborst-tapuit groene specht en ransuil. Ook tapuit, nachtzwaluw boomleeuwerik en boomvalk werden waargenomen. A. van Poppel stelde enige jaren geleden een uitgebreid rapport samen van zijn waarnemingen in en rond dit terrein, waarvan hij een exemplaar deed toekomen aan de gemeente Tilburg. In het Ontwerp-Streekplan voor O. en M. Brabant is het zuidelijk deel van het terrein aangeduid als natuurreservaat, het westelijk deel - vreemd genoeg - als agrarisch gebied. Op onze brieven van september en december 1976 aan B.&W. van Tilburg kregen wij een nietszeggend bericht: onze vragen waren blijkbaar te moeilijk om meteen beantwoord te kunnen worden. Omstreeks half juni bleek het noordelijk en meest interessante terreingedeelte in gebruik te zijn genomen als vuilnisbelt. Uitbreiding van de aangrenzende, reeds bestaande stortplaats in noordelijke richting zou overschrijding van de gemeentegrens met Loon op Zand betekend hebben. Hoewel beide gemeenten, deel uitmakend van hetzelfde stadsgewest, reeds jaren een stadsgewestelijke aanpak van het vuilverwerkingsprobleem zeggen voor te staan bleek zulks niet te verwezenlijken. En zo werd weer de bekende weg bewandeld: een waardevol natuurterrein wordt opgeofferd, omdat dat economisch en bestuurstechnisch het eenvoudigst is; van een gedegen belangenafweging is in dit geval geen sprake geweest.

De korhoenders hebben we sindsdien niet meer gezien, eventuele nesten zijn onder meters stinkend afval verdwenen. Op onze vragen hebben we overigens nog steeds geen antwoord gekregen. Onze mening: al hebben we waarschijnlijk procedureel de verkeerde weg bewandeld, het is toch maar een raar kollege van B.&W., dat op 25 juli nog steeds niet weet wat het in juni met de resten van de Loonse Hei zal gaan doen.....

Het tweede Gebruik

Naar aanleiding van een berichtje in de vorige aflevering van dit mededelingenblad gaf A. van Lokven de volgende waarnemingen door van broedgevallen, waarbij vogels gebruik maakten van (oude) nesten van andere soorten:

In een houtloods te Moergestel broedde een merel in mei 1976 4 eieren uit. Na het uitvliegen nam een zwarte roodstaart het nest over, welke alleen een nieuwe 'binnenvoering' aanbracht; 5 jongen vlogen uit.

Eveneens in Moergestel broedde een paartje grauwe vliegenvangers in een halfopen nestkastje. Nadat de 4 jongen waren uitgevlogen werd het vrij kleine nest door een paartje winterkoningen geheel met mos overkoepeld. Half juli vlogen 5 winterkoningen uit. Ook in 1977 broedden hier winterkoningen in een nestkastje.

In Berkel-Enschot bouwde een paartje ringmussen een nest in een holle weipaal; er werden 5 eieren gelegd. Later bleek, dat gekraagde roodstaarten een nieuw nest boven op dit geheel gebouwd hadden, waarin 7 eieren gelegd werden. Dit broedsel werd evenwel door mensen verstoord.

Naast deze meldingen werden in 1976 in Berkel-Enschot en in Haaren broedgevallen gekonstateerd van huismus en winterkoning, waarbij gebruik werd gemaakt van een boerenzwaluwennest als onderbouw. In 1976 werd in Berkel-Enschot, en in 1977 in Oisterwijk een huismussen broedsel gevonden in een huiszwaluwennest.

boerenzwaluw

1) Resultaten.

Naar aanleiding van onze oproep in het Kerkklokje van 1 juli 1977 kwamen 14 meldingen binnen van broedplaatsen. Daarnaast werd door G. van der Kaa, B. Thoolen en L. Hilgers in enkele wijken nog naar nesten gezocht.

In totaal konden zo 76 broedgevallen worden vastgesteld binnen de bebouwde kom.

Gegevens uit voorgaande jaren zijn slechts in zeer beperkte mate voorhanden; toch konden enkele medewerkers gedetailleerde overzichten geven van het aantal bewoonde nesten aan hun eigen huis gedurende een aantal jaren. Met name uit de wijk de Bunders werden behoorlijk wat gegevens verzameld. Tegen de ong. 40 broedgevallen in 1976 werden er in 1977 maar 16 vastgesteld. Onderstaande opgave doet een nog grotere afname vermoeden ten opzichte van de jaren 1974 en '75:

R. van Rijnstraat 8 :	1974:	5 nesten,	17 jongen
	1975:	2 nesten,	6 jongen
	1976:	1 nest,	2 jongen
	1977:	1 nest,	.. jongen

Of een dergelijke achteruitgang ook in andere wijken is opgetreden kon niet achterhaald worden. Uit de omgeving van het Klompven wordt van het ene pand (Klompven 16) een lichte vermindering van het aantal nesten gemeld, terwijl van een ander pand (Bremlaan 16) een zekere toename gemeld wordt (14 nesten in 1977; dit is wel de grootste concentratie aan één huis binnen de bebouwde kom).

2) Bespreking.

Bij de aantalsschommelingen van de huiszwaluwen spelen waarschijnlijk meerdere factoren een rol.

a) Op de najaarstrek in 1974 werden de zwaluwen overvallen door slecht weer; men herinnert zich misschien de kranteberichten over massale zwaluwensterfte in de Alpen. Tijdens het daarop volgende broedseizoen werd in delen van W. Europa een daling van het aantal broedgevallen vastgesteld, b.v. in Breda: 1974 390 stuks, 1975 289 stuks.

b) De hete en droge zomer van 1976 is misschien oorzaak geweest van een slecht broedresultaat. Zo wordt er gesproken over weinig jongen per nest, weinig vervolglegels en

over het feit, dat in 1976 abnormaal veel huiszwaluwnes-
ten naar beneden vielen; vergelijkbaar cijfermateriaal
ontbreekt echter.

c) Ook lokale ontwikkelingen kunnen meespelen. Zo werden in
1976 in de nieuwbouwwijk de Bunders de laatste braakliggen-
de terreinen bebouwd, terwijl de overgebleven rommelhoekjes
werden herschapen in keurige plantsoentjes. Dit zou in '77
wel eens tot gevolg gehad kunnen hebben dat de zwaluwen
niet voldoende slijk en modder voor de bouw van hun nesten
konden verzamelen. Het is overigens nog onduidelijk, waar
die zwaluwen gedurende het broedseizoen dan gebleven zijn.
Binnen de bebouwde kom van Oisterwijk werd nergens melding
gemaakt van een opvallende toename.

L. Hilgers.

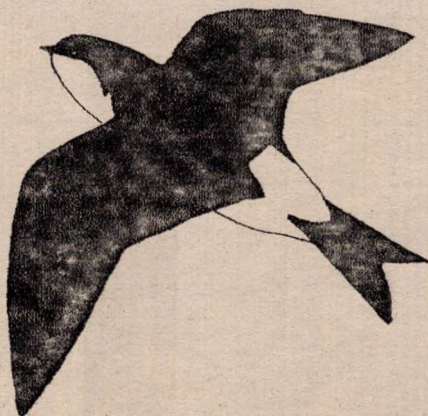
Naschrift: Na het gereedkomen van dit artikeltje werden
nog enkele broedgevallen gemeld, waardoor het
totaal voor de bebouwde kom van Oisterwijk
komt op 84.

Buiten de bebouwde kom zijn slechts van enkele
boerderijen kolonies bekend:

Rosephoeve (1977: ong. 30 nesten)

Wildelot (1977: 1 nest)

Arbeid Adelt(1977: 12 nesten)

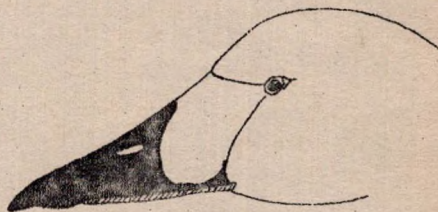
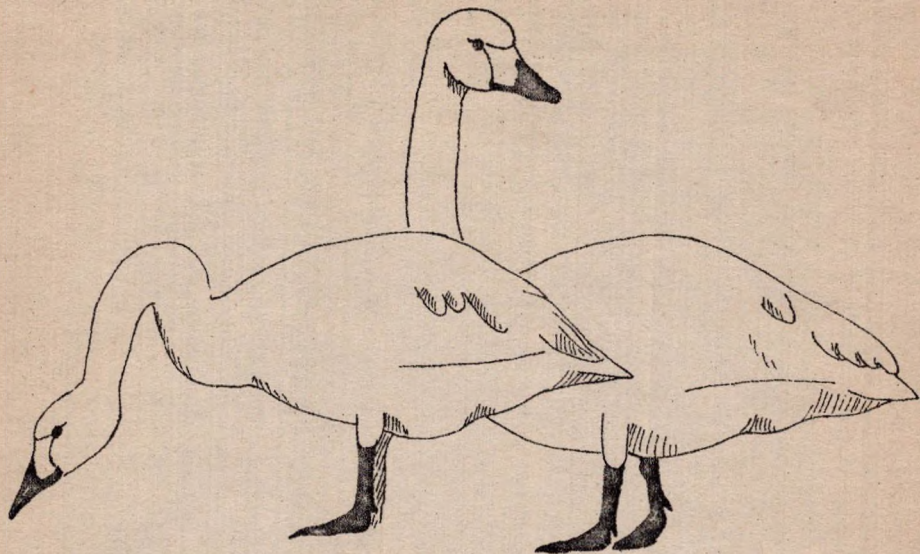
huiszwaluw

Kleine Zwanen.

In hun klassieke nederlandse overwinteringsgebieden (Zuiderzee en Biesbosch) vertoonde de Kleine Zwaan een opvallend verschil in gedrag met de meeste in ons land overwinterende ganzen-soorten: omdat ze op de overwinteringsplaatsen hun voedsel zwemmend konden bereiken, werden geen slaap- en voedselvluchten waargenomen. Tegenwoordig bezoekt de soort steeds meer andere overwinteringsgebieden, hoofdzakelijk in Zeeland, waar het lopend grazen in de plaats is gekomen van het grondelend voedsel zoeken. Omdat de slaapplaatsen gelegen zijn in de (afgesneden) zee-armen vertoont de Kleine Zwaan hier tegenwoordig ook het van ganzen bekende gedragspatroon van voedsel- en slaapvluchten. (Lebret en Mullié, 1975, De Kleine Zwaan (Cygnus Bewickii) op Walcheren en elders in Zeeland, Limosa 48). Ondergelopen weilanden vormden vroeger ook een geliefkoosd winterbiotoop voor de soort. Zo kwam zij tot 1963 voor op weilanden aan de Essche Stroom tussen Haaren en Esch. Kulturtechnisch ingrijpen heeft het periodiek onder water lopen van deze gronden tot het verleden doen behoren, waarna hier geen Kleine Zwanen meer konden worden waargenomen. Ook bij Den Bosch, Haarsteeg en Waalwijk kwam de soort voor op onder water staande weilanden. Hoewel ook hier waterbeheersingswerkzaamheden zij uitgevoerd, zij hier 's-winters nog steeds Kleine Zwanen te vinden. Van 24 dec. '76 tot half jan. pleisterde een groep van 59 exx., w.o. ong. 10 juv., (en één geringd ex.) in de Gement tussen Vught en Den Bosch. De vogels zochten voedsel op weilanden ten Z. van de Nieuwe Kooi. Op 28 en 29 dec. werd in de schemering vastgesteld dat ze in noordelijke richting wegvlogen; de dagen daarop waren ze weer op de zelfde plek aan het grazen. Verondersteld wordt, dat ze de nacht doorbrachten in de Moerputten (afstand ong. 1,5 km.) Blijkbaar hebben de Kleine Zwanen zich ook hier aan de gewijzigde milieu-omstandigheden weten aan te passen.

Kraanvogels pleisterend te Oirschot.

Van 23 december 1976 tot 28 december 1976 verbleven een adulte en een juveniele kraanvogel op weilanden en akkers aan de Meierijse Baan, gem. Oirschot. Behalve op de ont-dociende akkers zochten ze ook voedsel bij opgelegde

verschillend snavelpatroon bij
Kleine Zwanen

voederkuilen met maïs. Op 26 december vlogen beide vogels weg in N.W. richting, maar de volgende dag waren ze weer op hun favoriete perceel te vinden. Het is mogelijk dat de vogels op de Kampina overnachtten (afstand ong. 5 k.m.) Verdere waarnemingen in de avond- en ochtenduren, die dit zouden kunnen bevestigen ontbreken echter.

Roodkeelduiker te Oirschot; stookolieslachtoffer ?

Op 23 januari 1977 vond mej. C. van Laarhoven op de oever van de zandvanger van de Beerze op het landgoed De Baest een dode roodkeelduiker. Bij nadere beschouwing viel op, dat de buikveren besmeurd waren met een dikke laag taaie olie; vleugels en andere delen van het lichaam waren schoon. Het dier was erg mager en vermoedelijk door uitputting omgekomen. De Avifauna van N.Brabant (1965) vermeldt een vondst en waarnemingen in het binnenland.

Scharrelaar waargenomen te Boxtel.

Op 4, 5 en 9 juni 1977 werd op de Kampina te Boxtel een Scharrelaar waargenomen door in totaal 8 personen. Onder gunstige waarnemingsomstandigheden konden alle kenmerken worden gezien, waarbij o.m. gebruik werd gemaakt van een teleskoop 30 x 75. Ook werden enkele kleurendia's gemaakt. Voor zover kon worden nagegaan (o.a. bij Vogelpark Oisterwijk) betrof het hier geen ontsnapte kooivogel. De Avifauna van Nederland (1970) vermeldt 4 vondsten en 9 bevestigde waarnemingen (en 15 onbevestigde waarnemingen).

Afwijkend gekleurde Witte Kwikstaart.

In een komkommerkas te Oirschot ontdekte mej. C. van Laarhoven een nest van een Witte Kwikstaart. Op 25 juni '77 kwamen de eieren uit; bij controle op 2 juli 1977 bevatte het nest 3 normaal gekleurde jongen en één spierwit jong. De snavel was vleeskleurig, de ogen normaal donker. Op 6 juli vlogen de jongen uit, waarbij het afwijkend gekleurde jong het langst in het nest bleef. Tussen uitbroeden en uitvliegen lagen 12 dagen; dit is iets korter dan normaal (14 à 15 dagen). Of dit te wijten was aan het broeikas-klimaat dan wel aan de werkzaamheden in de kas is moeilijk te zeggen.

Oeverzwaluwen in Midden-Brabant.

In de gemeenten Tilburg, Loon op Zand, Udenhout, Berkel-
waschot, Oisterwijk, Boxtel, Moergestel en Hilvarenbeek
werden in 1977 de volgende kolonies gevonden:

1. Tilburg, Zevenheuvelenweg	ong. 60 nesten, w.v. 50
bewoond
2. Loon op Zand, Spinderspad	14 nesten
3. Tilburg, Loven (voorm.
steenfabriek Stevens)	ong. 100 nesten, w.v.
75 à 80 bewoond
4. Boxtel, Banisveld	ong. 20 nesten
5. Hilvarenbeek, Wilhelminakanaal	ong. 200 nesten
6. Tilburg, 't Laar	25 à 30 nesten.
7. Udenhout, Leemputten	5 nesten

Het toevallige karakter van de meeste broedplaatsen (ontgrondingen, viadukten in aanleg etc.) betekent een voortdurende bedreiging. In de kolonie op het industrie-terrein Loven te Tilburg werd op grote schaal verstoring van de nesten door spelende jeugd vastgesteld. De grote kolonie aan het Wilhelminakanaal te Hilvarenbeek loopt gevaar tengevolge van de voorgenomen kanaalverbreding. Informatie bij Rijkswaterstaat leerde ons, dat de enige reden voor deze verbreding gelegen is in de verbetering van de roeibaan voor de Tilburgse Studenten Roeivereniging VIDAR. We hopen, dat daarbij ook rekening gehouden wordt met het belang van deze kolonie voor de oeverzwaluwen populatie in Midden-Brabant. Oeverzwaluwen weten soms op onverwachte plaatsen van broedgelegenheid gebruik te maken; maar of de helft van ons totale aantal broedparen volgend jaar op allerlei verloren hoekjes weer aan de slag zal kunnen, moet nog gezien worden.

oeverzwaluw

Vanaf 1978 jaarlijks 200 jonge slechtvalken terug naar de natuur.

Als de voortekenen niet bedriegen zullen vanaf 1978 in Amerika, jaarlijks niet minder dan tweehonderd bij mensen opgegroeide jonge slechtvalken, in de natuur kunnen worden uitgezet. Het is het hoopvolle resultaat van jarenlang experimenteren met enkele paartjes slechtvalken in het laboratorium van de ornithologische afdeling van de Cornell universiteit in de staat Colorado. Dr. Tom Cade, die de poging waagde algeheel uitsterven van deze stootvogelsoort, die rampzalig had geleden onder het bestrijdingsmiddel DDT, te voorkomen, lijkt nu voldoende kennis te hebben vergaard om de valken met succes tot broeden aan te zetten. Hij startte zijn onderzoek met steun van het World Wildlife Fund in 1974 en slaagde er reeds de eerste twee jaar in een twintig jonge slechtvalken te kweken. In 1976 was dat aantal toegenomen tot 62. Hij verwacht dit jaar tot een totaal van meer dan honderd in gevangenschap gekweekte jonge slechtvalken te komen. Vanaf 1978 dus meent hij jaarlijks zelfs een tweehonderd jonge vogels te kunnen kweken en gereed te maken voor het uitzetten in de natuur. Daarbij volgt hij twee methoden : in West-Amerika worden jonge vogels geplaatst in de nesten van in het wild broedende paren en in het oosten worden zij als bij valkeniers getraind in het zelf bemachtigen van een prooi. Een totaal van 55 jonge slechtvalken is inmiddels in tien broedstations in zeven verschillende staten van Amerika, samengebracht en losgelaten. Het is begrijpelijk, dat het succes van dr. Tom Cade ook perspectieven biedt voor andere vogelsoorten, die met uitsterven bedreigd worden, zoals verschillende soorten stootvogels in Europa.

Wereld Natuur Fonds
Uit ; Natuur en Techniek, maart 1977.

Wie zich met vogelbescherming bezig houdt, zal zich meestal het behoud van de verscheidenheid aan vogelsoorten (en dus aan landschapstypen) voor ogen houden. Overigens is het aantal en het verspreidingsgebied van de meeste soorten steeds aan veranderingen onderhevig. De oorzaken daarvan kunnen gevonden worden in de dynamiek van de soort zelf, in klimaatwijzigingen of in veranderingen van de biotoop, al of niet onder invloed van menselijk ingrijpen. Meestal lijen de oorzaken van toe- of afname niet zo voor de hand. Zo menen bepaalde (duitse) auteurs dat het verdwijnen van de ortolaan uit de grensgebieden van zijn areaal te wijten is aan de biologie van de soort zelf. Toch zijn de veranderingen in de biotoop van de ortolaan in N.W.-Europa van dien aard, dat het verdwijnen van de soort hier eerder te wijten lijkt aan menselijk ingrijpen. Ter illustratie zijn hierbij drie kaartjes afgedrukt van het ortolanengebied tussen Baarle-Nassau en Alphen. We zien, dat de oppervlakte bos sinds het begin van deze eeuw in deze streek sterk verminderd is. Dat ook nog zeer recent bosjes verdwijnen blijkt uit vergelijking van de kaartjes uit 1965 en 1977. Wat uit de kaartjes niet blijkt is het gewijzigde gebruik van de kultuurgronden. Tot voor kort werd er een verscheidenheid aan graan- en hakvruchten verbouwd (rogge, gerst, tarwe, aardappelen, bieten en bonen). Tegenwoordig vinden we vrijwel alleen maïs. Uit dezelfde jaartallen kunnen we een vergelijking maken van het aantal broedende ortolanen in dit gebied. Volgens de Avifauna van N.Brabant waren er in 1965 12 broedparen; bij onze inventarisatie in 1977 waren dat er 7 à 8. Thans wordt hier een ruilverkaveling voorbereid. Het behoud van deze populatie ontmoet dan ook nog al wat moeilijkheden. Het ortolanen gebiedje maakt deel uit van een veel groter ruilverkavelingsblok, waarin meerdere terreinen met een grote natuurwetenschappelijke waarde liggen. Aangezien in het kader van de Ruilverkavelingswet slechts 5 % van de oppervlakte van het verkavelingsblok kan worden toebedeeld aan openbare lichamen, betekent dit, dat er nauwelijks gelegenheid zal zijn om ook nog de resterende ortolanenbosjes bij de uitvoering toe te delen aan natuurbeschermingsinstanties. Er zou dus moeten worden gewerkt in de richting van beheersovereenkomsten met de boeren. Deze boeren zijn de bosjes overigens liever kwijt dan rijk. Nu ze hun waarde als geriefhout- en hakhoutbosjes verloren hebben, leveren ze alleen maar kosten op aan onroerend goed belasting e.d. Zo maar opruimen is van de andere kant ook niet zo makkelijk. Een boer, die we ter plaatse spraken, vertelde dat houthandelaren niet in het hout geïnteresseerd waren, omdat er tijdens de oorlog veel granaatscherven en kogels in de bomen

Alphen

- - bos
- - houtwal
- - verharde weg
- - half verharde weg
- - onverharde weg
- - spoorlijn

bron: Topografische
Dienst, Delft.

1904

Baarle

Alphen

1965

Baarle

Alphen

1977

Baarle

terecht zijn gekomen. Verder zou ook op deze bosjes herplantplicht rusten. Het gevolg is, dat er slinkse wegen gezocht worden om van het onrendabele bezit af te komen.

Toch moet, juist tegen deze achtergrond, mogelijk zijn om met de eigenaars tot overeenstemming te komen middels beheersovereenkomsten. We zullen, in samenwerking met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, suggesties doen in deze richting. Ook dien o.i. gestreefd te worden naar handhaving van het bestaande patroon van onverharde wegen. Op het kultuurgrondgebruik kunnen we natuurlijk weinig invloed uitoefenen, maar we menen dat door behoud van totale structuur van dit gebied een reële bijdrage geleverd kan worden aan het behoud van de ortolaan als broedvogel in Nederland.

L. Hilgers.

opvliegende kraanvogel

